JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kiili, Carita; Sulkunen, Sari

Title: Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Finra ry, 2023

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Kiili, C., & Sulkunen, S. (2023). Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus. Kielikukko, 42(1), 28-29. https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2023/09/Kielikukko_1_2023_www.pdf

Carita Kiili,
akatemiatutkija, Tampereen yliopisto

Kuva: Marika Rinne

Sari Sulkunen,
apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto

Kuva: Pertti Snellman

Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Digitaalisilla tekstitaidoilla (digital literacies) viitataan monipuolisiin luku-, kirjoitus- ja viestintätaitoihin ja -käytänteisiin, joita tarvitaan digitaalisissa ympäristöissä toimimiseen ja aktiiviseen osallisuuteen lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa. Digitaalisille ympäristöille on ominaista monimediaisuus, monimodaalisuus, monikielisyys, globaalisuus, vuorovaikutteisuus ja kriittisyyden vaade. Lisäksi digitaalisuus läpäisee eri elämänpiirit: kasvatuksen, koulutuksen, työelämän ja vapaa-ajan. Kaikille kansalaisille onkin taattava yhdenvertaiset mahdollisuudet digitaalisten tekstitaitojen kehittämiseen. Erityistä huolta tulee pitää haavoittuvassa asemassa *olevien kansalaisten, kuten lasten, digitaalisten tekstitaitojen tukemisesta. Näistä lähtökohdista syntyi ELINET-verkoston kannanotto "Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus", jonka sisällön esittelemme seuraavaksi.*

ELINET-verkosto: Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Viimeisen 50 vuoden aikana useissa kansainvälisissä asiakirjoissa on korostettu, että tekstitaidot ovat osa ihmisten perusoikeuksia. ELINET-verkoston asiantuntijat esittävät, että perusoikeuksiin tulee sisällyttää myös lasten digitaaliset tekstitaidot. Lapsille tulee turvata kyky paikantaa, ymmärtää, yhdistää, arvioida, luoda ja käyttää informaatiota erilaisista lähteistä (verkkotekstit, videot, kuvat, interaktiiviset graafiset esitykset) sekä viestiä ja ilmaista ajatuksiaan monin eri tavoin (tekstien, kuvien ja digitaalisten materiaalien avulla). Jos näiden taitojen kehittymistä ei tueta, mahdollisuudet toimia digitaalisissa ympäristöissä saattavat muodostua entistä epätasa-arvoisemmiksi. Verkoston esitys on yhdenmukainen Euroopan komission digitaalisia oikeuksia ja periaatteita koskevan julistuksen (26.1.2022) kanssa sekä Euroopan unionin "Parempi Internet lapsille ja nuorille" -strategian kanssa.

Perusoikeus

Jokaisella lapsella on oikeus kehittää digitaalisia tekstitaitojaan. EUn jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että jokaiselle lapselle - riippumatta sosiaalisesta taustasta, uskonnosta, etnisestä taustasta tai sukupuolesta - taataan tarvittavat resurssit ja mahdollisuudet kehittää digitaalista osaamistaan. Digitaalisen osaamisen tulee olla riittävää ja kestävää, jotta lapset voivat ymmärtää ja käyttää digitaalisia laitteita tehokkaasti oppimiseen, viestimiseen, tutkimiseen, viihtymiseen ja omien tavoitteidensa saavuttamiseen.

Edellytykset perusoikeuden saavuttamiseksi

Perusoikeus digitaalisiin tekstitaitoihin edellyttää useita seikkoja, joita on esitelty alla. ELINET-verkosto on kerännyt ja arvioinut useita esimerkkejä hyvistä käytänteistä, joilla voidaan tukea näiden edellytysten toteutumista. Esimerkkeihin hyvistä käytänteistä voi tutustua ELINETin verkkosivuilla https://elinet.proj.

1. Euroopan maat rakentavat tehokkaan digitaalisen infrastruktuurin ja pyrkivät saavuttamaan Euroopan unionin Digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman tavoitteet: jokaisessa kotitaloudessa tulisi olla gigabitin verkkoyhteys vuoteen 2030 mennessä.
2. Kaikilla lapsilla on riittävä suullinen kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidot, jotka muodostavat perustan digitaalisille tekstitaidoille.
3. Vanhempia ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä tuetaan ohjaamaan lapsia turvalliseen digitaalisten laitteiden käyttämiseen.
4. Päiväkodeissa, esikouluissa ja kouluissa on käytettävissä tablettitietokoneita sekä käyttäjäystävällisiä sovelluksia ja palveluita, joissa kunnioitetaan yksilön suojaa ja eettisiä periaatteita.
5. Digitaaliset tekstitaidot ovat osa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Lapsia tuetaan varhaislapsuudesta alkaen kehittämään taitoja, joita he tarvitsevat navigoidakseen turvallisesti ja vastuullisesti verkossa ja tunnistaakseen harhaanjohtavaa tietoa.
6. Opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa kaikki opettajat saavat tietoa ja tukea digitaalisten tekstitaitojen opettamiseksi, jotta kaikkien lasten tekstitaidot kehittyvät.
7. Digitaalisia työkaluja, kuten erilaisia sovelluksia, hyödynnetään luovan ja monimediaisen ilmaisun tukemisessa ja lukemaan ja kirjoittamaan innostamisessa.
8. Kirjastot ovat helposti saavutettavia ja digitaalisesti hyvin resursoituja, ja niiden palvelut huomioivat kaikki lapset ja heidän tarpeensa.
9. Opetusministeriöt ja muut kansalliset opetusviranomaiset sisällyttävät digitaaliset tekstitaidot tuleviin linjauksiinsa, ohjausdokumentteihinsa ja investointeihinsa. Opetusviranomaiset tarjoavat digitaalisia alustaja, joissa opettajat ja muut tekstitaitojen asiantuntijat voivat jakaa opetus- ja oppimateriaaleja avoimesti.
10. Päättäjät, asiantuntijat, vanhemmat ja paikallisyhteisöt toimivat yhdessä varmistaakseen yhdenvertaiset mahdollisuudet tekstitaitojen kehittämiseen kaikissa sosiaaliryhmissä ja kaikilla koulutustasoilla.

ELINET eli European Literacy Policy Network on eurooppalainen tekstitaitoasiantuntijoiden ja -toimijoiden verkosto, joka pyrkii tukemaan kaikkien eurooppalaisten luovia ja kriittisiä tekstitaitoja ja niiden elinikäistä oppimista. Tavoitteena on vaikuttaa eurooppalaisten tekstitaitoja tukevaan politiikkaan ja käytänteisiin. Verkosto tuo yhteen tutkijoita, käytännön tekstitaitotyötä tekeviä ja päättäjiä sekä tarjoaa viestintäalustan yhteistyön vahvistamiseksi eri toimijoiden välillä. ELINET kokoaa tietoa eri maiden tekstitaitotuloksista ja -käytänteistä, kerää hyviä käytänteitä tekstitaitojen opetukseen sekä laatii tutkimusperusta isia pol iti ikkasuositu ks ia.

Tämä lausunto on julkaistu eurooppalaisessa tekstitaitoalan konferenssissa (22"' European Conference on Literacy) Dublinissa heinäkuussa 2022.

Työryhmä: Renate Valtin (chair), Snjezana Berak, Viv Bird, Jeroen Clemens, Kristina Cunovic, Maria Lourdes de Dionfsio, Aydin Durgunoglu, Katarina Farkas, Christine Garbe, Winnie-Karen Giera, Colin Harrison, Carita Kiili, Tiziana Mascia, Fabio Nascimbeni, Helin Puksand, Jennifer Rowsell, Sari Sulkunen, Eufimia Tafa, Mairfn Wilson, Uta Woiwod.

Lähteet:

Euroopan unionin Digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelma. Saatavissa: https;//commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_fi [Viittauspäivä 10.2.2023]

Euroopan komission digitaalisia oikeuksia ja periaatteita koskeva julistus. 26.1.2022. Saatavissa: https;//digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles [Viittauspäivä 10.2.2023]

Lasten ja nuorten digitaalinen vuosikymmen: uusi eurooppalainen Parempi internet lapsille -strategia (BIK+). 11.5.2022. Saatavissa: https;//eu r-lex.eu ropa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/ ? u ri= CELEX:52022DC0212&from= EN [Viittauspäivä 10.2.2023]